

COSTAS, Xosé-Henrique (2024): *Entre a vontade e o destino*. Cangas do Morrazo: Editorial Morgante, 334 pp.

A segunda entrega de Xosé Henrique Costas, *Entre a vontade e o destino*, mergúllanos nun universo literario de enorme complexidade e profundidade, que consolida o autor como unha das voces destacadas da narrativa histórica galega. A verdadeira novela histórica vai máis aló de situar un enredo nun contexto temporal; require un coñecemento profundo do período que retrata. Só así se poden crear personaxes críbeis que reflectan fielmente o pensamento e os costumes das xentes da época, achegando autenticidade e rigor ao relato. Tras o éxito de *Ao sur da liberdade* (2023), a primeira entrega desta triloxía, a segunda novela afonda nas dinámicas sociais, culturais e relixiosas da Península Ibérica medieval, recreando con precisión unha sociedade marcada polos contrastes e a convivencia.

Un dos grandes alicerces do libro é a meticulosa e ampla documentación que a sostén. Xosé Henrique Costas dedicou máis dunha década a mergullarse en fontes orixinais galegas, hispanas, árabes e mozárabes, co propósito de reconstruír con fidelidade e detalle o contexto histórico da época. A obra non só proxecta os hábitos cotiáns, como as comidas, vestimentas, cultivos ou métodos de construción, senón tamén a organización social, as prácticas relixiosas e as dinámicas lingüísticas dunha sociedade extraordinariamente plurilingüe. A descrición minuciosa é un dos grandes alicerces da novela, permitindo que o lector se sinta inmerso nun mundo vivo e detallado. O autor logra contar un relato nun contexto pasado ao tempo que reconstrúe con precisión unha realidade histórica rica en matices sensoriais e simbólicos. A atención ao pormenor non se limita aos espazos físicos ou á ambientación histórica, senón que tamén se estende ás persoas e aos ambientes sociais nos que se desenvolve a acción. Estas descripcións, que en moitas novelas actuais quedan nun segundo plano, adquiren

aquí unha relevancia esencial coa que o autor logra situarnos na época e transmitirnos a súa atmosfera e a complexidade das interaccións humanas.

A precisión lingüística é especialmente notábel: os topónimos e antropónimos utilizados revelan con fidelidade a realidade histórica, evitando anacronismos. Así, lugares como Salvaterra de Miño convértese en Lazouro, e A Guarda en Tarás, transportando o lector á época con total credibilidade. Obsérvase tamén unha evolución lingüística sutil, que podería responder tanto a unha estratexia deliberada do autor para plasmar a transición das linguas romances como a unha flutuación natural do rexistro escrito. Este tipo de eleccións lingüísticas contribúen a reforzar a autenticidade do relato e a dar conta da complexidade do proceso de evolución lingüística na Península Ibérica medieval. O narrador destaca por un dominio excepcional da linguaxe propia da época representada, un momento no que o latín seguía a ser utilizado polos magnates, mentres os romances se consolidaban como linguas habituais na comunicación oral. É importante subliñar que o relato non cae no anacronismo de empregar conceptos modernos como nacións ou estados, xa que estas ideas aínda non existían. En lugar de introducir termos alleos ao período histórico, o narrador funde a súa voz coa das personaxes, facéndonos sentir que é un habitante máis dese mundo. Este enfoque diferenciador outórgalle á obra unha autenticidade única dentro do xénero da novela histórica. Así, Xosé Henrique Costas vai construíndo, palabra a palabra, unha obra que se alza como unha auténtica catedral literaria.

A novela segue a vida de Marwan, un orfo fillo dun galego e dunha bérber, que atravesa diferentes mundos culturais e relixiosos. Rescatado por unha familia xudía e convertido ao xudaísmo, Marwan ascende na escala social ata

se converter en valí dunha Mérida en constante conflito. A súa traxectoria explora temas como o amor, a traizón, as conversións relixiosas e a loita polo poder, configurando un tapiz complexo que reflicte a convivencia e as tensións entre elites hispanas, mozárabes, bérberes e árabes. Dentro desta convivencia forzada entre grupos relixiosos e culturais, a novela reflicte con especial sutileza a necesidade de cooperación como mecanismo de supervivencia. A través da traxectoria de Marwan, vese como os individuos precisan construír redes de axuda mutua para prosperar, independentemente da súa adscrición relixiosa. Ao mesmo tempo, esta interdependencia non está exenta de contradicións e de certa hipocrisía relixiosa, pois as alianzas e traizóns están sempre condicionadas polas circunstancias e intereses persoais. A novela invita así a unha reflexión sobre até que punto os discursos relixiosos se sustentaban en conviccións sinceras ou, máis ben, en necesidades de adaptación e estratexias de supervivencia. Este xogo entre fe e conveniencia engade á narración unha capa de complexidade moral, enriquecendo a súa reconstrución histórica.

Outro aspecto salientábel é o coidado pola lingua. Costas utiliza un galego arcaizante e cheo de dialectalismos que, aínda que pode presentar retos para lectores non galegofalantes, é perfectamente asumíbel para un público galego actual. Ademais, a inclusión dun glosario final facilita a comprensión de termos pouco comúns, enriquecendo a experiencia de lectura.

A diferenza doutras narrativas históricas centradas en elites ou cabaleiros, *Entre a vontade e o destino* presta atención ás persoas comúns. Os protagonistas non son reis nin princesas, senón homes e mulleres do pobo que loitan por sobrevivir nunha sociedade marcada pola inxustiza e a desigualdade. A obra constrúe así un retrato vívido e honesto dun tempo de grandes transformacións. O propio autor logra consolidar na segunda entrega unha narración máis fluída e fresca, que permite ao lector explorar con maior profundidade as interaccións sociais e os conflitos de poder. A triloxía convértese nunha ferramenta didáctica esencial para desafiar a narrativa tradicional da historiografía española e recuperar a memoria

histórica. Ao poñer o foco nas fontes primarias, Costas permite reconstruír con detalle os equilibrios entre as relixións monoteístas, un elemento esencial para entender a dinámica da sociedade medieval. A súa capacidade para integrar rigor histórico e narrativa literaria converte esta saga nun referente único tanto para lectores como para investigadores.

Entre a vontade e o destino é moito máis ca unha novela histórica; é un convite a reflexión sobre a nosa propia identidade cultural e histórica a través dun relato que combina fidelidade documental, tensión narrativa e unha profunda humanidade. Ademais, esta obra desafia os tópicos da historiografía tradicional ao presentar unha panorámica máis acorde cos avances académicos actuais. Este enfoque permite tamén reconstruír con detalle os equilibrios entre as relixións monoteístas, un elemento clave para comprender a dinámica da sociedade medieval. O éxito da súa primeira edición, xa esgotada en case todas as librarías, fala do interese que despertou esta obra. A espera dunha segunda edición non fai máis que confirmar o seu impacto no panorama literario galego.

A terceira entrega, xa anunciada polo autor, xera grandes expectativas entre lectores e críticos. Se a primeira xa se presentaba como un exemplo de novela histórica ben documentada e narrada con mestría, esta segunda parte afianza ese modelo e reivindica un xeito de escribir historia desde a ficción sen caer nin na simplificación nin no anacronismo. Esta parte final da triloxía promete explorar o esplendor dos Banu Marwán, consolidando a súa influencia e legado na Península Ibérica. Ademais, prevese que Costas leve aínda máis lonxe o seu rigor narrativo e documental, ofrecendo unha perspectiva única que combine o contexto histórico e o relato humano. Esta conclusión pechará o crebacabezas histórico e literario iniciado. Unha lectura imprescindible para quen desexe comprender mellor o pasado e as súas conexións co presente.

María Sonia Cruz Pérez
Universidade de Vigo
Universidad Complutense de Madrid
mariascr@ucm.es